

ΣΤΑΣΕΙΣ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΚΑΡΗ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2019-2020

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΣΤΑΣΗ

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ

Π'ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΣΤΑΣΕΙΣ

ΚΛΙΜΑΚΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΣΤΑΣΕΩΝ

ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ
ΣΤΑΣΕΩΝ-ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Στάση (attitude)

Λατινικό aptus = ικανός, έτοιμος για δράση

ταυτίζεται με την τοποθέτηση, τη νοοτροπία, την ετοιμότητα για δράση, την προδιάθεση για δράση.

Gordon Allport (1935). «Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας»

Στάση είναι μια νοητική και νευρολογική κατάσταση ετοιμότητας, οργανωμένη μέσα από την εμπειρία που ασκεί κατευθυντήρια ή δυναμική επιρροή στην αντίδραση του ατόμου σε όλα τα αντι-κείμενα και καταστάσεις με τα οποία σχετίζεται.

M. Rokeach (1968)

Είναι ένα αρκετά σταθερό σύνολο οργανωμένων απόψεων προς αντικείμενα, πρόσωπα και καταστάσεις, το οποίο προδιαθέτει μόνιμα το άτομο να ενεργήσει με έναν συγκεκριμένο τρόπο.

Σύστημα πεποιθήσεων (belief system)

Οι αξίες συνυπάρχουν στο Σύστημα Πεποιθήσεων του ατόμου (belief system) με **Γνώμες, Πίστεις, Στάσεις και Ιδεολογίες** (σύνολα απόψεων θρησκευτικών, φιλοσοφικών και πολιτικών, λιγότερο ή περισσότερο καθιερωμένα που πηγάζουν από εξωτερικές μορφές εξουσίας).

McGuire, 1986

Τρεις φάσεις ανάπτυξης του επιστημονικού ενδιαφέροντος σχετικά με τις στάσεις:

- 1920-1930: πώς μετρώνται-κλίμακες μέτρησης και σχέση στάσεων-συμπεριφοράς
- 1950-1960: Δυναμική της αλλαγής των στάσεων
- 1980-1990: Δομή και λειτουργία των στάσεων

Σχέση στάσεων-συμπεριφοράς

- **1960-1970:** η έρευνα των στάσεων αντιμετώπισε αμφισβήτηση, εξ αιτίας της περιορισμένης σχέσης στάσεων-συμπεριφοράς
- Αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον μετά το 1980, για τη μελέτη της δομής των στάσεων, πώς το συναίσθημα επηρεάζει τη στάση και την αλλαγή της.

Δομή των στάσεων

- **Μονοδιάστατο μοντέλο (Thurstone, 1931):** η στάση ταυτίζεται με το συναίσθημα (*πόσο μου αρέσει-προτιμώ κάτι ή το αντίθετο, δεν μου αρέσει-απορρίπτω*)
- Ουσιαστικά πρόκειται για μια «**ολιστική προσέγγιση της στάσης**»: μια στάση έχει πολλά πιθανά στοιχεία ως περιεχόμενο, αλλά κυρίαρχο το συναισθηματικό στοιχείο (**μία διάσταση, δηλαδή τη συναισθηματική**).

Δυσδιάστατο μοντέλο (Allport, 1935)

Στάση είναι μια **νοητική κατάσταση** ετοιμότητας που **αξιολογεί την πιθανή δράση-θετικά ή αρνητικά**, και οδηγεί σε προδιάθεση δράσης.

- Ουσιαστικά αφορά σε μια ιδιωτική υπόθεση, μη παρατηρήσιμη από τους άλλους (παρατηρήσιμη μόνο ενδοσκοπικά).
- Είναι μια **διαρκής και γενική αξιολογική προδιάθεση** προς τον εαυτό μας και τους άλλους **με γνωστικό περιεχόμενο**.

Τρισδιάστατο Μοντέλο
Rosenberg & Hovland (1960)
Himmelfarb & Eagly (1974)

Κάθε στάση αποτελείται από:

- γνωστικά στοιχεία (σκέψεις, αντιλήψεις)
- συναισθηματικά στοιχεία (θετικά και αρνητικά συναισθήματα ή μεικτά)
- προδιάθεση για δράση-συμπεριφορά

Υπό αμφισβήτηση το ζήτημα της σχέσης μεταξύ στάσης & συμπεριφοράς (Zanna & Rempel, 1988)

Άλλα χαρακτηριστικά των στάσεων

- Οι στάσεις είναι μόνιμες και συνοδεύονται σταθερά από συναισθηματικά στοιχεία *(π.χ. ένα στιγμιαίο συναίσθημα δεν είναι στάση)*
- Αφορούν σημαντικά γεγονότα ή αντικείμενα
- Ενέχουν ένα βαθμό αφαίρεσης

(Breckler, 1984; Ostrom, 1968)

Θεωρία της Λειτουργίας των στάσεων

Θεωρία του D. Katz (1960)

Ερώτημα: σε ποιες ανάγκες του ατόμου απαντούν οι στάσεις; Ποιος ο ρόλος των στάσεων;

- Ωφελιμιστικός- προσαρμοστικός ρόλος: συντελεστικότητα στην επίτευξη στόχων
- Γνωστικός ρόλος: προσφέρουν γνώσεις
- Αμυντικός ρόλος (όπως λειτουργούν οι μηχανισμοί άμυνας του εγώ): αυτοπροστασία
- Οι στάσεις ως προέκταση των αξιών: εκφραστής των αξιών του ατόμου που το ταυτοποιούν

Αργότερα:

- ο Fazio (1989) υποστήριξε ότι κυρίαρχη είναι η ωφελιμιστική λειτουργία των στάσεων, δηλαδή ότι οι στάσεις προσανατολίζουν το άτομο αξιολογικά προς αντικείμενα και καταστάσεις, είτε με θετικό σθένος είτε με αρνητικό σθένος (ισχύ)

Παράδειγμα: η στάση του φόβου προς τα φίδια (αρνητικό σθένος) & η στάση ευχαρίστησης προς τα επικίνδυνα σπορ (θετικό σθένος).

ΑΞΙΕΣ

Κατά τον ανθρωπολόγο Kluckhohn (1951)

Σαφείς και υπονοούμενες συλλήψεις του επιθυμητού, ατόμων ή ομάδων που επηρεάζουν την επιλογή μέσων, προτύπων και δράσεων που χαρακτηρίζουν μία κοινωνία

Ταξινόμηση των αξιών

Κατά το φιλόσοφο Spranger (1928) και τον ψυχολόγο Allport (1931, 1951):

Allport, Vernon and Lindzey (1951) Study of Values Test (AVL)

- Θεωρητικές
- Οικονομικές
- Αισθητικές
- Κοινωνικές
- Πολιτικές
- Θρησκευτικές

Σχέση Αξιών και Στάσεων

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

- Έχουν τρισδιάστατη δομή (γνωστικό, συναισθηματικό στοιχείο και στοιχείο συμπεριφορικής προδιάθεσης) ή δυσδιάστατη (γνωστικά και συναισθηματικά στοιχεία)
- Επηρεάζουν την κοινωνική συμπεριφορά και, οι αξίες επιπλέον, επηρεάζουν τις ίδιες τις στάσεις γνωστικά και συναισθηματικά

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΞΙΩΝ & ΣΤΑΣΕΩΝ (Katz & Stotland, 1960)

- -Οι αξίες αριθμητικά είναι λιγότερες από τις στάσεις
- -Παραβίαση των αξιών συνεπάγεται ενοχές προς το κοινωνικό αξιολογικό σύστημα. Παραβίαση στάσεων συνεπάγεται ασυνέπεια προς τον εαυτό κυρίως και τον κύκλο των δικών μας ανθρώπων
- -Οι αξίες είναι βαθειά ριζωμένες στο εγώ και αλλάζουν δυσκολότερα από τις στάσεις
- -Οι αξίες σχετίζονται με ισχυρότερα κίνητρα για δράση σε σύγκριση με τις στάσεις

**ΡΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΡΗΤΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ-ΡΗΤΕΣ ΚΑΙ
ΑΡΡΗΤΕΣ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΤΑΣΕΩΝ**

**ΚΛΙΜΑΚΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΡΗΤΩΝ, ΑΥΤΟΑΝΑΦΟΡΙΚΩΝ ΣΤΑΣΕΩΝ**

Ρητές μετρήσεις των στάσεων

Οι στάσεις είναι δυνατόν να μετρώνται ρητά, με αυτοαναφορές:

- εάν συμφωνούν ή διαφωνούν οι ερωτώμενοι με διάφορες δηλώσεις σχετικά με τις πεποιθήσεις τους ή και σε ποιο βαθμό συμφωνούν ή διαφωνούν.
- Ερώτημα: σε ποιο βαθμό λένε την αλήθεια;

Οι στάσεις είναι δυνατόν να μετρώνται άρρητα

με έμμεσες μετρήσεις, με βάση τη φυσιολογία (μέτρηση του καρδιακού παλμού, της διαστολής της κόρης του ματιού, της αλλαγής της ερυθρότητας του δέρματος κλπ).

Πλεονεκτούν έναντι των ρητών, καθώς το άτομο δεν συνειδητοποιεί ότι μετρούνται οι στάσεις του. Επομένως, δεν τις φιλτράρει το άτομο προς κάποια κατεύθυνση.

Ωστόσο, και οι άρρητες μετρήσεις
έχουν μειονεκτήματα...

- Αν και δείχνουν με ακρίβεια την ένταση των συναισθημάτων **δεν δείχνουν την κατεύθυνσή τους**

π.χ. δεν διακρίνουν μεταξύ αντίθετων τοποθετήσεων- θετικών και αρνητικών- δύο ατόμων που έχουν την ίδια ένταση συναισθήματος.

Μετρήσεις εκφράσεων του προσώπου

Οι κινήσεις των μυών του προσώπου συνδέονται με υποκείμενες στάσεις (Petty & Cacioppo, 1979)

π.χ. χαμόγελο, κατηφής έκφραση όταν τα άτομα παρακολουθούν μία ομιλία και τάσσονται υπέρ ή κατά συντηρητικής ή φιλελεύθερης άποψης

Σε χαμηλό βαθμό είναι σαφής η διάκριση μεταξύ της ευνοϊκής και της μη- ευνοϊκής στάσης από τις κινήσεις των μυών.

Κοινωνική Νευροεπιστήμη και απεικονιστικές μέθοδοι

Μέτρηση και απεικόνιση εγκεφαλικών δυναμικών του νευρικού συστήματος που σχετίζονται με διαφορετικά γεγονότα/καταστάσεις

Π.χ. ERPs [Event-Related (brain) Potentials]:

- καταγραφή ηλεκτρικής δραστηριότητας στον εγκέφαλο ή στο νευρικό σύστημα που συμβαίνει τις στιγμές που το άτομο αποκρίνεται σε κάποιο ερέθισμα, ή προβαίνει σε μια αντίδραση
- σε επίπεδα ανάλυσης των φαινομένων με βάση έννοιες & μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται.

Μειονεκτήματα των φυσιολογικών-απεικονιστικών μετρήσεων των στάσεων

Οι μετρήσεις στο χώρο της φυσιολογίας δεν είναι σε θέση να μετρήσουν

- την κατεύθυνση μιας στάσης
- συγκεκριμένες λεπτομέρειες της στάσης
- την ένταση της στάσης

Αντίθετα μπορούν οι κλίμακες στάσεων αυτοαναφορικού χαρακτήρα.

Στις μετρήσεις των ρητών στάσεων
συγκαταλέγεται μία ποικιλία κλιμάκων
αυτοαναφοράς που κατασκευάστηκε από το τέλος
της δεκαετίας του 1920

Η ανάγκη των αμερικανικών μέσων ενημέρωσης να
προβλέψουν τα εκλογικά αποτελέσματα, να διερευνήσουν τις
πεπαιθότητες των υποψηφίων και τις προδιαθέσεις τους να
δράσουν μετά τις εκλογές, συνέβαλε στη μέτρηση των
στάσεων

Κλίμακα Ισοεμφανιζόμενων Διαστημάτων (Equal Appearing Intervals Scale)

- Δεκαετία του 1920, πρώτος ο Louis Thurstone με τους συνεργάτες του (Thurstone & Chave, 1929) ασχολήθηκε συστηματικά με τη διαμόρφωση των στάσεων και με την επιρροή που ασκούν στην κοινωνική ζωή.
- «Πατέρας» της μέτρησης των στάσεων με την «Κλίμακα Ισοεμφανιζόμενων Διαστημάτων» (Equal Appearing Intervals Scale).

Η κλίμακα αυτή χρησιμοποιήθηκε σε σημαντικό βαθμό στις ΗΠΑ, στις δεκαετίες 1930 και 1940, για τη διερεύνηση των στάσεων του πληθυσμού σχετικά με την εκκλησία, τον πόλεμο, τον πατριωτισμό, τις εθνικές και φυλετικές ομάδες.

Για την κατασκευή της απαιτείται:

Μεγάλος αριθμός προτάσεων-δηλώσεων για το αντικείμενο της στάσης (περίπου 100-130)

Εκφράζουν κατηγορηματική συμφωνία-εύνοια ή διαφωνία - εχθρικότητα προς αυτό.

- Στη συνέχεια, **ομάδα κριτών** ταξινομεί σε αύξουσα σειρά ευνοϊκής προτίμησης τις προτάσεις.
- Διαμορφώνονται 7-11 κατηγορίες προτάσεων πάνω σε ένα συνεχές τιμών ανάμεσα στους πόλους «ευνοϊκή προτίμηση» και «μη ευνοϊκή προτίμηση».
- Απορρίπτονται οι ασαφείς και οι άσχετες προς το αντικείμενο της στάσης.

Τελική κλίμακα Thurstone

- Επιλέγονται όσες προτάσεις (20-25) περιέχονται στις κατηγορίες προτίμησης και απέχουν εξ ίσου από τις προτάσεις της προηγούμενης και της επόμενης κατηγορίας προτάσεων
- Συνοδεύονται από οδηγίες που εξηγούν στους ερωτώμενους ότι θα πρέπει να δηλώσουν σε ποιο βαθμό συμφωνούν ή διαφωνούν με κάθε μία πρόταση χωριστά, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα απαντήσεων πέντε, επτά ή περισσότερων βαθμίδων.

Παράδειγμα

(απόσπασμα κλίμακας Thurstone (1931) για τη μέτρηση των στάσεων σχετικά με τους Κινέζους

- ----- Νιώθω να αντιπαθώ πολύ περισσότερο τους Κινέζους κάθε φορά που συναντώ έναν από αυτούς
- ----- Οι Κινέζοι είναι ανώτεροι από άλλες φυλές
- ----- Οι Κινέζοι είναι κατώτεροι από κάθε άποψη

Συνεχές τιμών 0-12 που εκφράζει προτίμηση (0), έλλειψη προτίμησης (12) & ουδετερότητα (6)

Βαθμολόγηση

Η βαθμολόγηση για κάθε συμπληρωμένη κλίμακα προκύπτει από το άθροισμα των ερωτήσεων που εκφράζουν τη συμφωνία/ θετική προτίμηση

(Mueller, 1986)

Κλίμακα αθροιστικής κατάταξης του Likert” (Summated Scale)

Στάδια δημιουργίας της κλίμακας :

- **Προκαταρκτική φάση:** συλλέγεται μεγάλος αριθμός από θετικές και αρνητικές θέσεις-προτάσεις για το αντικείμενο της στάσης, με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία και την εμπειρία του ερευνητή. Σημασία έχει η σαφής και ακριβής εννοιολογική προσέγγιση του αντικειμένου της στάσης.

- **Φάση αρχικής μέτρησης:** αξιολογούνται οι θέσεις-προτάσεις αυτές με ανοιχτές συζητήσεις-συνεντεύξεις σχετικές με το αντικείμενο της στάσης με μία ή περισσότερες ομάδες ατόμων που μοιάζουν/ αντιπροσωπεύουν το δείγμα της έρευνας και τον αντίστοιχο πληθυσμό (ως προς το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το εισόδημα κ.ά)

Φάση επιλογής ερωτήσεων: επιλέγονται οι δηλώσεις - προτάσεις (30-50) που διαφέρουν περισσότερο μεταξύ τους και ανήκουν στη θετική και αρνητική κατεύθυνση ή θετική και αρνητική προτίμηση απέναντι στο αντικείμενο της στάσης. Αποκλείονται οι ασαφείς και οι ουδέτερες

Τελική φάση μέτρησης: οι επιλεγμένες ερωτήσεις απαρτίζουν ένα τελικό ερωτηματολόγιο

(Κοκκινάκη, 2005 · Κομίλη, 1989)

5βαθμη κλίμακα ή 7βαθμη κλίμακα

π.χ. 1 «διαφωνώ απόλυτα», 5 «συμφωνώ απόλυτα», με μία ενδιάμεση να εκφράζει την έλλειψη βεβαιότητας «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ/δεν είμαι σίγουρος/η».

Βαθμολόγηση: προκύπτει από το άθροισμα όλων των απαντήσεων, σχετικά με το πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν ή δεν είναι σίγουροι/ες με το αντικείμενο της στάσης.

ΟΔΗΓΙΕΣ «Σημειώστε στο αριστερό μέρος κάθε πρότασης πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την πρόταση αυτή. Θα πρέπει να απαντήσετε σε όλες τις προτάσεις χρησιμοποιώντας τα επόμενες κατηγορίες απαντήσεων»

- 5- Συμφωνώ απόλυτα
- 4- Συμφωνώ
- 3- Δεν είμαι σίγουρος/η
- 2- Διαφωνώ
- 1- Διαφωνώ απόλυτα

- -----Κανένας άνθρωπος που σκέπτεται λογικά δεν θα χρησιμοποιούσε μαριχουάνα
- ----- Η χρήση της μαριχουάνας οδηγεί στη χρήση της ηρωίνης
- ----- Θα έπρεπε να νομιμοποιηθεί η χρήση της μαριχουάνας
- ----- Η μαριχουάνα δεν ανήκει στα σκληρά ναρκωτικά

Κριτική της κλίμακας

Ασκήθηκε θετική κριτική ως προς το ότι οι κλίμακες Likert **είναι προσιτές στην κατασκευή τους.**

Δεν απαιτείται πολύς χρόνος, ούτε χρονοβόρες και δαπανηρές διαδικασίες, ενώ ταυτόχρονα παρέχουν πλούσιο πληροφοριακό υλικό σχετικά με τη μέτρηση των στάσεων σχετικά με ένα συγκεκριμένο εννοιολογικά αντικείμενο.

Συσσωρευτική Κλίμακα Guttman (1944) (Cumulative Scale)

Κλίμακα στάσεων μονοδιάστατη, δηλαδή, οι ερωτώμενοι θα έπρεπε να απαντήσουν για μία και μόνο, συγκεκριμένη διάσταση ή ιδιότητα ενός αντικειμένου ή μιας κατάστασης.

Η κλίμακα επίσης ήταν συσσωρευτική, δηλ. με ιεραρχικά δομημένες προτάσεις ως προς το βαθμό που θα εξέφραζαν νοηματικά προτίμηση-ευνοϊκή στάση ή το αντίθετο σχετικά με το αντικείμενο της στάσης

Π.Χ. εάν κάποιος συμφωνούσε με μία πρόταση, θα «ήταν αναγκασμένος» να συμφωνήσει και με τις επόμενες προτάσεις που θα βρίσκονταν σε ένα ιεραρχικά οργανωμένο σύνολο προτάσεων.

- Πρόκειται για ένα συνεχές από ιεραρχικά δομημένες προτάσεις ανάμεσα στην περισσότερο ακραία και στη λιγότερο ακραία τοποθέτηση-προτίμηση.
- Θα μπορούσε να είναι προβλέψιμη η απόκριση του ατόμου σε μια σειρά από δηλώσεις-τοποθετήσεις, αν εξέφραζε συμφωνία με τις πιο ακραίες απόψεις.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

(από Guttman (1944) για στάσεις προς την άμβλωση

- Η άμβλωση είναι αποδεκτή υπό οποιεσδήποτε συνθήκες
- Η άμβλωση είναι αποδεκτή στον οικογενειακό προγραμματισμό
- Η άμβλωση είναι αποδεκτή σε περιπτώσεις βιασμού
- Η άμβλωση είναι αποδεκτή στην περίπτωση που το έμβρυο παρουσιάζει σοβαρές διαταραχές στην ανάπτυξή του
- Η άμβλωση είναι αποδεκτή στην περίπτωση που κινδυνεύει η ζωή της μητέρας.

- Στην περίπτωση που θα συμφωνούσε κανείς με την πρώτη δήλωση, που είναι ακραία, θα έπρεπε να συμφωνήσει και με όλες τις υπόλοιπες τέσσερις προτάσεις.
- Εάν διαφωνούσε με την πρώτη πρόταση, αλλά συμφωνούσε με τη δεύτερη πρόταση, τότε θα έπρεπε να συμφωνήσει με τις υπόλοιπες τρεις προτάσεις που ακολουθούσαν, κλπ.

Κλίμακα Σημασιολογικής Διαφοροποίησης του Osgood (Semantic Differentiated Scale)

Η κλίμακα Osgood, δεν κατασκευάστηκε εξ αρχής για τη μέτρηση των στάσεων αλλά για τη μέτρηση της σημασιολογική διαφοροποίησης του λόγου, δηλαδή της φύσης του νοήματος που υποδηλώνεται ή δηλώνεται πέρα από τις ρητές δηλώσεις του λόγου, με βάση τις κατηγορίες της «αξιολόγησης», «δυναμικότητας» και «ενεργητικότητας»

- Αποτελείται από ζεύγη αντίθετων επιθέτων, πάνω σε ένα διπολικό συνεχές, με επτά ενδιάμεσες απαντητικές βαθμίδες, όπου το 7 δηλώνει το μέγιστο βαθμό απόδοσης νοήματος του επιθέτου και το 1 τον ελάχιστο βαθμό απόδοσης νοήματος προς ένα αντικείμενο στάσης

Π.χ. ένα πρόσωπο, ένα ρολος, μία κατάσταση βρίσκεται διατυπωμένο στο πάνω μέρος της σειράς των αντιθέτων ζευγών επιθέτων .

«Ο/Η σύζυγος»

Αξιόλογος/η	-----	Αναξιόλογος/η
Καθαρός/ή	-----	Βρώμικος/η
Κακός/ή	-----	Καλός/η
Ανέντιμος/η	-----	Έντιμος/η
Μεγαλόσωμος/η	-----	Μικρόσωμος/η
Δυνατός/ή	-----	Αδύνατος/η
Βαθυστόχαστος/η	-----	Ρηχός/ή
Γρήγορος/η	-----	Βραδύς/εία
Δραστήριος/α	-----	Νωθρός/ή
Θερμός/ή	-----	Ψυχρός/ή

- Απετέλεσε εύχρηστο μέσο μελέτης των στάσεων, στο πλαίσιο της κατηγορίας της αξιολόγησης, σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια
- Έχει σχετικά «επιφανειακή προσέγγιση» των στάσεων
- Χρησιμοποιείται συνήθως σε συνδυασμό με άλλες κλίμακες μέτρησης των στάσεων.